

Hronika / Chronik

Izvještaj o radu Centra za balkanološka ispitivanja u 2009. godini

Tokom 2009. godine, Centar za balkanološka ispitivanja ANUBiH, iako s minimumom stručnog kadra, uspio je realizirati dobar dio planiranih aktivnosti.

Već početkom godine završene su aktivnosti na pripremi i izdavanju Godišnjaka XXXVII/35 za 2008. godinu, zahvaljujući finansijskoj dotaciji Njemačkog arheološkog instituta te Fondacije za izdavaštvo/nakladništvo u Sarajevu koja djeluje u sklopu Federalnog ministarstva kulture i sporta. Zahvaljujući činjenici da su ove dvije institucije prepoznale kvalitet i značaj ovog arheološkog časopisa koji zasada jedini u Bosni i Hercegovini redovno izlazi, bili smo u mogućnosti da časopis i u ovoj godini izdamo na vrijeme i uputimo u redovnu razmjenu na preko 130 adresa u zemlji i inostranstvu.

Iako je još početkom 2008. potpisan Ugovor s Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke za finansiranje projekta "Orijentaciono arheološko istraživanje na trasi Koridora V/C na području Federacije Bosne i Hercegovine", rad na projektu se zbog nedostatka dokumentacije (plan trase puta s pratećom dokumentacijom) nije mogao odvijati planiranom dinamikom i u predviđenim vremenskim okvirima. Realizaciji navedenog projekta moglo se pristupiti tek u 2009. godini, a saradnici Centra su se, uz svoju redovnu naučnu djelatnost, veoma intenzivno angažovali na stvaranju odgovarajuće dokumentacione baze i na animiranju nadležnih organa i institucija, kako bi se stvorili uslovi da se zaštiti ugroženih spomenika pristupi blagovremeno i kvalitetno. Rezultati naših istraživanja prezentirani su u obuhvatnom Elaboratu o ugroženim arheološkim spomenicima i lokalitetima koji se nalaze na trasi autoputa Koridor V/C kroz Bosnu i Hercegovinu, a na istraživanjima i pripremi elaborata bili su uključeni prof. dr. Blagoje Govedarica, naučni savjetnik Centra i voditelj projekta, te mladi saradnici Melisa Forić i Željko Grubišić. Elaborat je izraden na osnovu istraživanja arheoloških arhiva i literature, te uz pomoć dokumentacije koju smo dobili od Instituta IPSA iz Sarajeva i od Jedinice za implementaciju projekta "Autoput na Koridoru V/C kroz Bosnu i Hercegovinu" pri Ministarstvu prometa i komunikacija Bosne i Hercegovine. Na osnovu dobijenih sredstava bilo je moguće kompletirati arhivsku dokumentaciju, ali ne i obaviti uvid u situaciju na terenu, iako je to prema utvrđenoj metodologiji rada također neophodno učiniti. U arheološkim arhivama sakupljeni su i naučno obrađeni postojeći podaci o uku-

pno 215 arheoloških spomenika koji se nalaze u građevinskoj zoni trase autoputa Koridor V/C kroz Bosnu i Hercegovinu i koji bi bili ugroženi radovima na izgradnji tog autoputa. Ti spomenici su identificirani i locirani na planu trase autoputa u mjeri koja je bila moguća u arhivskim uslovima, odnosno bez izlaska na teren. Prema tome, podaci izneseni u završenom elaboratu predstavljaju samo prvi dio navedenog istraživačkog projekta i oni bi što prije morali biti dopunjeni relevantnim podacima s terena. No, podaci o 215 ugroženih nalazišta koji su sakupljeni u ovoj fazi istraživanja sasvim su dobar indikator stanja na terenu i jasan pokazatelj velikog obima ugrožene spomeničke baštine. Oni u svakom slučaju mogu poslužiti kao relevantna polazna osnova u radu na zaštiti spomenika kulture na trasi Koridora V/C u BiH.

U vezi s navedenim projektom, ali i zbog važnosti zaštite kulturnoistorijskih spomenika i lokaliteta na trasi autoputa Koridor V/C kroz Bosnu i Hercegovinu, održavan je kontakt i u nekoliko navrata organizirani su i sastanci s predstavnicima Ministarstva za promet i komunikacije Bosne i Hercegovine, kao i s nadležnim institucijama iz oblasti zaštite kulturne baštine: Zavoda za zaštitu spomenika i Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, gdje je načelno dogovorena saradnja za buduće zajedničko djelovanje. S tim u vezi, Federalnom ministarstvu kulture i sporta upućen je i zahtjev da se Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine imenuju za institucije koje će koordinirati i nadgledati zaštitne arheološke radnje na lokalitetima i spomenicima koji su ugroženi građevinskim radnjama pri izgradnji autoputa. Osim toga, ostvareni su kontakti i s Rimsko-Germanskom komisijom Njemačkog arheološkog instituta iz Frankfurta na Majni, vezano za pomoć u oblasti rekognosciranja pojedinih lokacija na trasi autoputa, uz geofizička snimanja koje bi izvele kolege iz Njemačke.

Težište rada u drugoj polovini godine bilo je na pripremama za novi broj Godišnjaka. Aktuelni Godišnjak broj: XXXVIII/36 za 2009. godinu sastoji se iz ukupno 13 radova i hronike Centra, a u njemu su učestvovali autori iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, SR Njemačke i Australije. Sadržaj aktuelnog Godišnjaka najbolje odražava nastojanja Centra u proširivanju svog djelokruga rada pored arheologije, starije historije, etnologije i filologije i na noviju historijsku problematiku. Radovi su na vrijeme pristigli u redakciju, završena je njihova redakcijska obrada, trenutno se nalaze u procesu digitalno-tehničke pripreme za štampu, tako da se izdanje ovog broja očekuje u februaru 2010. godine. Časopis su finansijski pomogli Rimsko-germanska komisija Njemačkog arheološkog instituta iz Frankfurta na Majni, Fondacija za izdavaštvo u Sarajevu i Austrijska kooperacija za nauku, obrazovanje i kulturu.

Prof. dr. Blagoje Govedarica, urednik Godišnjaka CBI ANUBiH, tokom 2009. godine obavio je većinu organizacionih aktivnosti unutar Centra, kako onih koji se tiču naučno-istraživačkog projekta, tako i pripreme časopisa. Zahvaljujući njegovom angažmanu obezbijedena je finansijska dotacija od strane Rimsko-Germanske komisije Njemačkog arheološkog instituta. Saradnica Centra, Melisa Forić, pored svojih redovnih obaveza u Centru i redakciji Godišnjaka, učestvovala je na arheološkim istraživanjima na lokalitetu Jagnilo kod Goražda. Osim toga, pohađala je specijalistički kurs arheološke konzervacije na univerzitetu u Kairu, u okviru posjete Egiptu, organizirane od strane Ministarstva vanjskih poslova arapske republike Egipat (29. 10.-13. 11. 2009).

I tokom ove godine Centar je intenzivno radio na nastojanjima da pribavi sredstva potrebna za publiciranje monografije "Antički sepulkralni spomenici sa prostora Bosne i Hercegovine" dr. Veljka Paškvalina koja je odavno pripremljena za štampu te čeka svoje objavljivanje u okviru izdanja Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH. Izdavanje ove monografije ostaje jedan od glavnih zadataka Centra u narednoj 2010. godini.

* * *

Zapisnik sa konsultacionog sastanka u vezi sa zaštitom spomenika kulture na trasi autoputa V/C kroz Bosnu i Hercegovinu

održanog 26. 6. 2009. godine
u Centru za balkanološka ispitivanja ANUBiH

Sastanku su prisustvovali:

mr. Namik Kupusović, direktor jedinice za implementaciju projekta "Autoput Koridor V/C kroz Bosnu i Hercegovinu" Ministarstva prometa i komunikacija Bosne i Hercegovine;

prof. dr Blagoje Govedarica, naučni savjetnik Centra za balkanološka ispitivanja;

dr. sc. Adnan Busuladžić, direktor Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine i
Melisa Forić, stručna saradnica Centra za balkanološka ispitivanja

Sastanak je imao sljedeći
Dnevni red:

Ad. 1

Aktuelno stanje rada na zaštiti arheoloških spomenika kulture na trasi autoputa V/C kroz Bosnu i Hercegovinu;

Ad. 2

Rezultati projekta "Orijentaciono arheološko istraživanje na trasi autoputa Koridor V/C kroz FBiH";

Ad. 3

Razmatranje moguće saradnje s Rimsko-germanskom komisijom iz Frankfurta na Majni u kontekstu geomagnetne prospekcije trase autoputa;

Ad. 4

Iznošenje konkretnih prijedloga o načinu organizacije rada na zaštiti spomenika kulture na trasi autoputa.

Ad. 1

Sastanak je inicirao Centar za balkanološka ispitivanja ANUBiH, a povodom potrebe ažuriranja zaštite arheoloških spomenika na trasi autoputa V/C kroz BiH. Sastanak je otvorio prof. dr. Govedarica upoznavši prisutne s inicijativama i aktivnostima Centra za balkanološka ispitivanja koje traju već dvije godine i koje su, u skladu sa zakonskim obavezama, bile usmjerene ka aktiviranju i pravovremenom izvođenju cjelovite zaštite kulturno-historijskih spomenika i arheoloških lokaliteta koji se nalaze na trasi autoputa. Konkretna učinak dat je koncipiranjem projekta "Orijentaciono arheološko istraživanje na trasi autoputa Koridor V/C kroz FBiH" koje je ovaj Centar samoinicijativno realizirao. Tim istraživanjima stečen je prvi uvid u arheološke spomenike koji se nalaze na trasi autoputa. Uz to je posebno naglašen problem nedostatka komunikacije s investitorom, odnosno skoro potpuno zapostavljanja arheološke struke u dosadašnjim radovima i elaboratima pripreme gradnje autoputa.

Mr. Namik Kupusović upoznao je prisutne sa stanjem i terminima za početak i završetak radova po pojedinim etapama autoputa V/C. Naglašena je naročita složenost projekta zbog pitanja ingerencija i podijeljenosti dionica između više nadležnih institucija: Ministarstva prometa i komunikacija Bosne i Hercegovine, Direkcije za puteve Federacije Bosne i Hercegovine, te Direkcije za puteve Republike Srpske. Dinamika gradnje puta diktirana je dinamikom obezbjeđivanja sredstava, a prema zacrtanim planovima, završetak prvog dijela projekta planira se za kraj 2012. godine. Mr. Kupusović je dao bliže podatke o proceduri dobijanja tri osnovna vida institucionalne saglasnosti kojima je uslovljena gradnja autoputa: 1. *okolišne dozvole*, 2. *urbanističke saglasnosti* (čiji je bitan segment i dozvola koja se tiče kulturno-historijskog naslijeđa, a koju izdaje Federalni zavod za zaštitu spomenika) te 3. *gradevinske dozvole*. Naglašena je spremnost Ministarstva prometa i komunikacija BiH da se ispoštuju sve zakonske obaveze glede zaštite kulturno-historijskog naslijeđa, te da se nastavi započeta saradnja s Akademijom nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i njenim Centrom za balkanološka ispitivanja, kao i sa Zemaljskim muzejem Bosne i Hercegovine, te da se osigura pomoć u komunikaciji s drugim institucijama zaduženim za pojedine dionice planiranog autoputa. Mr. Kupusović je također iznio mogućnost da se digitalizirana dokumentacija koju je Centar već dobio dopuni avionskim snimcima trase u razmjeri 1:1000, što bi u znatnoj mjeri doprinijelo efikasnosti arheološkog rada.

Ad. 2

Melisa Forić je prezentirala rezultate do kojih se došlo dosadašnjim radom u okviru projekta "Orijentaciono arheološko istraživanje na trasi autoputa Koridor V/C kroz FBiH". Zahvaljujući dokumentaciji dobijenoj od Ministarstva prometa i komunikacija koja je uključivala plan trase u digitalnoj verziji na ucrtanim podlogama 1:5000 (Lot 1, Lot 3, Lot 4), i 1:25000 (Lot 1, 2, 3 i 4), te Studije utjecaja na okoliš (Lot 1, 2, 3 i 4), u okviru trase autoputa je bilo moguće identificirati preko 200 poznatih arheoloških lokaliteta koji bi bili ugroženi gradevinskim radovima. Pručavanjem postojećih arhiva prikupljene su i obradene sve naučno relevantne informacije o tim nalazištima, a ona su fiksirana na planu trase. Ovaj elaborat predstavlja dobru osnovu kako za naučno, tako i za vremensko i

finansijsko planiranje i izvođenje daljih arheoloških istraživanja dužinom trase autoputa koja bi se, shodno zakonima i normama o zaštiti arheološke kulturno-historijske baštine, neophodno morala sprovesti. Prema utvrđenoj metodologiji rada, ove podatke je neophodno dopuniti podacima s terena, te na osnovu svega toga utvrditi lokalitete na kojima bi bila obavljena sistematska istraživanja.

Ad. 3

Prof. Govedarica je upoznao prisutne s prijedlogom Rimsko-germanske komisije Njemačkog arheološkog instituta iz Frankfurta, SR Njemačka, koji je upućen Centru za balkanološka ispitivanja ANUBiH, a koji se odnosi na pomoć pri izvođenju geomagnetnih prospekcija na dionicama autoputa na kojima će se najprije izvoditi građevinski radovi. Na taj način bi se i rezultati gore navedenog projekta na vrijeme ažurirali i upotpunili podacima s terena. Svi prisutni su pozdravili ovaj prijedlog i založili se za prihvatanje te veoma korisne inicijative. Zaključeno je da bi što prije trebalo pristupiti pripremanju i potpisivanju odgovarajućeg sporazuma o saradnji između Rimsko-germanske komisije, Ministarstva prometa i komunikacija, ANUBiH i Zemaljskog muzeja.

Ad. 4

U zaključnom dijelu sastanka prof. Govedarica je predložio da Akademija nauka i umjetnosti BiH i Zemaljski muzej BiH zajednički preuzmu obavezu nošenja i koordinacije posla oko zaštite spomenika na trasi autoputa. Dr. Adnan Busuladžić se saglasio s tim prijedlogom i naglasio je spremnost Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine da uzme učešća u ovom važnom projektu, te naveo nekoliko bitnih institucija i pojedinaca s kojima je o pitanju učešća i angažmana već razgovarano. Tu su, u prvom redu, Kantonalni zavod za zaštitu spomenika kulture s područja Hercegovačko-neretvljanske županije, Zavod za zaštitu spomenika Republike Srpske, te područni muzeji iz Trebinja, Livna, Doboja itd. Radilo se na stvaranju jednog jezgra stručnjaka s kojim bi se sistematski moglo ući u projekat, te jasno i blagovremeno definisati sve aktivnosti na polju zaštite ugroženih spomenika.

Dat je i prijedlog da se ispred Zemaljskog muzeja i Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine Federalnom ministarstvu kulture i sporta uputi informacija o spremnosti navedenih institucija da od strane ovog Ministarstva budu zvanično zaduženi za sve arheološke radove na trasi budućeg autoputa.

Na kraju je zaključeno da treba poduzeti sve neophodne korake kako bi se arheološka znanost u adekvatnoj mjeri uključila u proces zaštite i to blagovremeno i prije same izvedbe građevinskih radova. To podrazumijeva da u cjelokupni proračun moraju biti ukalkulisana sredstva za izvođenje sistematskih zaštitnih arheoloških radova koja bi, prema dosadašnjim iskustvima, trebala iznositi 1,5-2% ukupne vrijednosti projekta (primjer Hrvatske, Slovenije i SR Njemačke). S tim u vezi potrebno je ostvariti permanentnu saradnju s institucijama koje vode projekat gradnje autoputa, prije svega s Direkcijom za ceste FBiH i Direkcijom za ceste RS, Ministarstvom prometa i komunikacija BiH, kao i nadležnim institucijama iz oblasti zaštite kulturno-istorijskog naslijeđa na svim nivoima. Svim tim institucijama će blagovremeno biti upućen elaborat o identificiranim lokalitetima uz popratno pismo s predloženim mjerama zaštite koje bi treba-

lo preduzeti, kako bi i oni blagovremeno mogli izvesti neophodne kalkulacije i uključiti troškove rada na zaštiti spomenika kulture u finansijski i terminološki plan autoputa.

Zapisnik: Melisa Forić
Sarajevo, 6. 7. 2009.

Sastanak vodio
prof. dr. Blagoje Govedarica,
Naučni savjetnik CBI ANUBiH